

Ortadoğu'daki meseleler ittihad ve uhuvvet anlayışıyla çözülür

Müfid Yüksel

Sosyolog, Araştırmacı-Yazar

Bismillahirrahmanirrahim. Öncelikle bu toplantıyı tertip ettiği için Risale-i Nur Enstitüsü'ne ve Köprü dergisine çok teşekkürlerimi ifade ediyorum. Bütün buraya katılanlara da aynı şekilde teşekkür ediyorum. Gerek konuşmacılar gerek katılımcılar, diğer katılımların hepsine teşekkürlerimi ifade ediyorum. Böylesine önemli bir konu burada tartışıldığı için gerçekten Rabbime şükrediyorum.

Ortadoğu meselesi deyince, tabii Ortadoğu'nun isminden başlayarak sorunlar başlamaktadır. Bu konulara da böyle çok fazla girmeyeceğim gerçi; ama 'Ortadoğu' adlandırılması biraz problemlidir. İşte Batı Avrupa'ya göre buranın Ortadoğu denmesi coğrafi bir tanımlamadır. Ama bu Ortadoğu'nun kendisine ait bir tanımlama değil. Ortadoğu insanı buraya 'Ortadoğu' demedi. Buraya 'Ön Asya' demedi. Avrupa'ya göre burası 'Ortadoğu' olarak adlandırıldı. Avrupa medeniyeti hâkim olduğu için, Avrupa galip olduğu için onlar tarafından buraya Ortadoğu denildi. Bizde onların o tanımlamasını benimsemiş olduk. Bu durum biraz da bu coğrafyanın Batılılaşmasıyla alakalı bir şeydir. Yani eskiden Frenklerin yaşadığı yerlere biz 'Frenistan' diyorduk. Frenkler de bizi başka şekilde tanımlıyordu. Sonra Frenkler bizi nasıl tanımladıysa biz de o tanımlı adeta kabul edip o gömleği giymeye çalıştık. O yüzden bütün krizlerin ve bütün bunalımların -nerdeyse bu coğrafyanın- temelini teşkil etti bu.

Ortadoğu coğrafyası denince, Ortadoğu coğrafyasının tarihine gitmek gerekiyor. İnsanların ilk başlangıcı, yani Hz. Adem (as) ilk geldiği yer Se-

*Osmanlı bu
coğrafyalarda
aslında barış ve
istikrarı temsil
ediliyordu.
Osmanlı
buralardan
çekilince,
Ortadoğu'daki
Osmanlı barışı da
sona erdi.*

rendip adasından sonra, Havva validemizle buluştuğu yerdir Ortadoğu. Cebelür-Rahme'de görürsünüz o yeri. Her ne kadar bu rivayet olarak gelse bile sahih bir rivayettir. Şimdi oradan gelen insanlığın temel beşiği olan, medeniyetlerin beşiği olan bir merkezdir buraları. Medeniyetlerin beşiği ve edyan-ı semaviyenin, semavî dinlerin de beşiği olmuştur bu topraklar. Bu topraklar Hz.İbrahim'in (as) memleketidir, Hz Musa'nın (as) memleketidir. Bu topraklar Peygamberimiz Efendimiz, fahr-i kainat efendimiz Hz. Muhammed Mustafa'nın (asm) memleketi ve hepimizin memleketidir. Bu coğrafya üzerinde ne yazık ki savaşlar, çatışmalar insanlık dramları, trajediler hiç eksik olmadı. İslam tarihinin başlangıcı da bu coğrafya üzerinde oldu. Kadim medeniyetlerin de olduğu peygamberler memleketi olarak adlandırdığımız, peygamberler ülkesi dediğimiz bir coğrafya burası.

Bu coğrafyanın tanımı konusunda çok şeyler söylenebilir. Ortadoğu nereden başlıyor, nerede bitiyor? O ayrı bir mesele; ama en azından bunun kalbi Arap Yarımadası dediğimiz 'Cezire-ül Arap' dediğimiz 'Bilâd-ı Şam' dediğimiz 'Bilâd-ı Irak' dediğimiz ya da Mısır memleketi dediğimiz ya da Anadolu coğrafyası, Mezopotamya dediğimiz, El-Cezire dediğimiz vs. bölgelerden oluşurdu. İslam tarihinde buraları Filistin bölgesi, Kudüs, Bilâd-ı Şam, Bilâd-ı Irak, Irak-ı Acem gibi beldeler olarak ifade edilirdi.

Kanın, gözyaşının, kaosun eksik olmadığı bir coğrafya içerisinde yaşadık ve yaşıyoruz. Son iki yüz- iki yüz elli yıldır da Batıların da ihtirasını, hırsını kabartan bir coğrafya oldu burası. Tarihte de Haçlı istilaları söz konusuydu. Onlar da buraları mukaddes kabul ediyordu çünkü. Haçlıların mukaddes topraklar kabul ettiği Filistin diyarına hakim olmak ve buraları- Bilâd-ı Şam ve Filistin- ele geçirmeye yönelik seferler yapıldı. Tabi İslam tarihî bu bakımdan çok büyük trajediler gördü, çok büyük çöküşler yaşadı. Osmanlı dönemindeyse nisbeten bir istikrar dönemi oldu. Gerek Memlûklüler dönemi gerek Osmanlılar dönemi nisbeten istikrar dönemi idi. Bu istikrar dönemi uzun süre devam etti. Fakat Batılı devletlerin güçlenmesi, Osmanlı devletinin Rumeli'ndeki topraklarını kaybetmesi zaman içinde inkıza ve dağılma-ya gitmesi, Batılı devletlerin iyice buraya nüfuz etmesini sağladı. Sultan III. Selim şöyle bir şey söylüyor: "Sırtımın üzerinde ecnebi ellerini hissediyorum" diyor. Sultan II. Abdülhamid de hatıratında bu söze atfen o da şöyle bir şey diyor: "Ecnebinin elleri ciğerlerimin içinde dolaşüyor." İşte gelinen nokta açısından ecnebinin elleri ciğerlerimizin içinde dolaşıyor. Ortadoğu'da da kılcal damarlarımıza kadar neredeyse nüfuz etmiş vaziyetler. Bu coğrafyada özellikle son yüzyıldır büyük sıkıntılar yaşandı.

1918 Mondros Mütarekesi'yle Osmanlı Ortadoğu'dan fiilen ve resmen elini çekmiş oldu. Mondros Mütarekesi bunun ilanı oldu. Osmanlılar Filistin ve Bilâd-ı Şam cephesinde yenilince bir de Arabistan'da şerif Hüseyin ve çocuklarının ayaklanması neticesinde, o bölgelerde de bu sıkıntıları yaşayınca bu sonuç kaçınılmaz oldu. O dönemde Osmanlı bir çok cephede savaşa sokulmuştu İttihad ve Terakki tarafından. Balkan savaşlarında büyük bir yenilgiye uğrayan, maalesef Rumeli'nin hemen hemen tümünü -Edirne dahil- kaybeden Osmanlı devletinin aslında Balkan savaşlarıyla beyin ölümü gerçekleşmişti. Birinci Dünya Savaşı'yla da bu tamamen tescillenmiş oldu.

Osmanlı bu coğrafyalarda aslında barış ve istikrarı temsil ediliyordu. Osmanlı buralardan çekilince, Ortadoğu'daki Osmanlı barışı da sona erdi.

Sonra Ortadoğu'da kan ve gözyaşı eksik olmadı. Osmanlıdan bâkiyesi olan yönetimler belli bir süre devam etseler bile, belli bölgelerde kendilerine göre nisbi bir istikrar oluştursalar bile, Mısır'da Kavalalı Hanedanı gibi, Şerifler Hanedanı'nın önce Suriye'de sonra Irak ve Ürdün de hakimiyet tesis etmeleriyle nispeten Osmanlıdan kalan o sistem biraz oralarda devam etse de, 50li yıllara gelindiğinde oralarda da tasfiye olunduğunu görüyoruz. Ondan sonra askerî idareler geldi. Bu bir. Bir ikinci husus Nasır'la başlayarak – Bediüzzaman'ın İslam'ın zeki bir çocuğu dediği- çok önemli bir İslam ülkesi olan Mısır gibi İslam ülkeleri 1952'den bu güne gelinceye kadar perişan bir hale düştüler. 2011'de Mısır'a gittiğimde maalesef bir perişanlık, yerlerde sürünen bir ülke gördüm. Mısır önemli bir İslam ülkesidir, İslam âleminin son derece ehemmiyetli bir ülkesidir. İmam-ı Şafii'nin türbesinin bulunduğu, son yıllarını geçirdiği bir memleketidir. Yani 1920'lerde, 30'larda İstanbul'dan daha iyi durumda olan Kahire perişan bir vaziyetteydi. Diğer İslam ülkeleri de böyle ne yazık ki. Suriye'de de aynı şekilde bir perişanlık görüyoruz. Bilâd-ı Şam olsun, eski İslam merkezleri olsun... Bir zamanlar İslam'ın şaşaasını, İslam'ın zirve noktasını teşkil eden medeniyet merkezlerimizin birer birer çökmüş olduğunu görüyoruz. Tabii buna bir de 1948'de İsrail'in kuruluşunu da eklersek, burada savaşın eksik olmadığını, gerilemenin devam ettiğini görürüz. İsrail'in kuruluşu aşamasında önce Yahudilerin buraları vatan olarak ittihaaz etmesi söz konusudur. 19.yy'da Batı'da yükselen anti-semitizmle paralel olarak yükselen Filistin'de yurt kurma anlayışına dayalı Siyonist hareketi öyle bir hale geldi ki, Osmanlı'nın da çekilmesi ve bölgenin de İngiliz mandasına geçmesiyle bölge bir Yahudi vatani olarak tekrar ittihaaz edildi. Bu yaklaşık 2 bin yıl sonra tekrar gerçekleşti. Zaman içerisinde Yahudi kolonilerinin artması ve orada 1948 yılında bir İsrail devletinin kurulmasıyla bölgede savaş eksik olmadı. Kan ve gözyaşı da o bölge için hiç eksik olmadı. Filistinliler, oranın mazlum halkı, mülteci konumuna düştüler ve bugün de hala kan kan akmakta, acı olaylar aynı şekilde devam etmektedir.

Ortadoğu'nun birçok yerinde böyle sorunlar vardır. İslam'ın beşiği olan bir coğrafyada Yemenden tutun ta Türkiye'ye kadar maalesef sorunlarla boğuşmaktayız. Tabii bunların birçok sebepleri var. Vaktimizin darlığı nedeniyle bu sebepler üzerinde çok fazla duramayacağız. Şu soruyu sorabiliriz: Ortadoğu niye böyle bir coğrafya haline geldi? İslam tarihinde biz çok büyük sıkıntılar yaşadık; ama hepsinin üstesinden geldik. İslam âlemi Emevîlerden bu yana bir çok sıkıntı gördü, Fatimîleri gördü, Safevî- Osmanlı savaşlarını gördü. Cemel ve Siffin savaşlarından başlayarak ihtilaf ve iftirakları gördü. Bu ihtilaf ve iftirakların İslam âleminde nasıl onulmaz yaralara yol açtığını bugün daha iyi görüyoruz, tarihen bugün bile yaşıyoruz bunun sıkıntılarını ve sonuçlarını. Ama Müslümanlar İslam'daki kardeşlik, uhuvvet ve ittihad anlayışıyla, Bediüzzaman'ın eserlerinde billurlaşarak ifadesini bulan bu ittihad ve uhuvvet anlayışıyla bu meselelerin çoğu zaman üstesinden geldiler. Bugün bunların üstesinden gelebilecek miyiz? Sorulması gereken budur.

Aslında İslam âlemi bu meselelerin üstesinden gelebilecek tecrübeye ve birikime sahiptir. Bunun için biraz Bediüzzaman'a kulak vermek gerekiyor. Bediüzzaman'ın uhuvvet, muhabbet, ittihad prensipleri, onun eğitim başta olmak üzere bir çok alanda ortaya koyduğu projeler bugünkü İslam coğrafyasının meselelerini çözebilecek kabiliyettedir.

Aslında İslam âlemi bu meselelerin üstesinden gelebilecek tecrübeye ve birikime sahiptir. Bunun için biraz Bediüzzaman'a kulak vermek gerekiyor. Bediüzzaman'ın uhuvvet, muhabbet, ittihad prensipleri, onun eğitim başta olmak üzere bir çok alanda ortaya koyduğu projeler bugünkü İslam coğrafyasının meselelerini çözebilecek kabiliyettedir.